

Cartea cu tați

Cartea cu tați

Andrei Dósa

Robert Șerban

Radu Pavel Gheo

Igor Mocanu

Bogdan-Alexandru Stănescu

Mihai Duțescu

Florin Hălălău

Doris Mironescu

Dan Coman

Florin Dumitrescu

Vasile Ernu

Andrei Gamaș

Robert Bălan , coordonatorul volumului

Cuprins

Un spectacol despre „tăticie“ (introducere).....	7
Andrei Dósa – Atât de patetic și de iubibil	13
Robert Șerban – Tata, eu glumesc serios!	27
Radu Pavel Gheo – Ca tată. Autobiografeme.....	35
Igor Mocanu – Realitatea e în poze mișcate	47
Bogdan-Alexandru Stănescu – Între Anchise și Ascanius	55
Mihai Duțescu – Copiii sunt OK (aduții, nu)	69
Florin Hălălău – Exerciții de apropiere	81
Doris Mironescu – Planeta Mironescu	93
Dan Coman – Tatăl (câteva liste).....	103
Florin Dumitrescu – Tăticii în maternitate	113
Vasile Ernu – E greu să fii mamă	127
Andrei Gamarț – „Dincolo de univers și înapoi“	137
Robert Bălan – Cocoțat pe schele.....	141

Un spectacol despre „tăticie“

Acest volum este urmarea unui spectacol de teatru. În 2019 am făcut „Cocoțat pe schele“, un spectacol despre rolul tatălui în societatea contemporană. A fost produs de ONG-ul pe care îl conduc, Asociația Art No More, a obținut prin concurs fonduri de la Administrația Fondului Cultural Național și Uniter și a fost repetat și reprezentat la Centrul de Teatru Educațional Replika. Textul pentru spectacol (il veți găsi la finalul volumului) cuprinde dramatizări ale unor interviuri pe care le-am făcut eu cu mai mulți bărbați și texte originale ale unor scriitori contemporani.

Pentru „Cocoțat pe schele“ am cerut texte de la scriitori, care sunt și tați, despre experiența lor paternală. În spectacol am păstrat doar fragmente din textele lor. Nu pentru că nu ar fi fost valoroase, ci pentru că nu am vrut ca spectacolul să dureze peste o oră și jumătate. Și tocmai pentru ca să pun în evidență munca celor cinci scriitori, m-am gândit să găsesc o soluție să public aceste texte integral. Mai întâi, am publicat în revista Scena 9 niște fragmente din textele rămase pe dinafară. Apoi am cerut

și altor autori să scrie despre paternitate. Și așa a apărut acest volum.

În 2014, am făcut un spectacol despre mame: „Habemus bebe”. Textul acela, aflat undeva la limita între dramaturgie și poezie, a devenit apoi volum de poeme: „Non stress test”, de Elena Vlădăreanu, publicat de Casa de Pariuri Literare în 2016.

În 2018, mi-am zis să fac un spectacol și despre tați. Pentru că diada tată-copil e foarte puțin sau fals, din punctul meu de vedere, reprezentată în mai toate artele. Avem pe de o parte imaginea idilică: nou-născutul e un îngerăș care aduce bucurie și fericire în familie, iar tatăl descrie asta de undeva din turnul său de fildeș (mă rog, biroul lui) fără să ia parte efectiv la tot ce ține, practic, de noua ordine familială. De cealaltă parte, avem tatăl văzut ca o autoritate, care stabilește reguli și dă pedepse, iarăși fără să țină cont de nevoile copilului și ale partenerii. Ambele imagini nu au (sau au prea puțin) de-a face cu realitatea, cu concretul, cu ceea ce se întâmplă în viața de zi cu zi. Chiar și în cele mai paternaliste medii, lucrurile par acum să se schimbe. Mă rog, nu am făcut studii în acest domeniu și nici n-am citit prea multe, dar informațiile primite mai degrabă empiric par să confirme acest lucru. Tatăl nu mai este doar cel care aduce banii și dă ordine, ci, cel puțin în mediul urban de clasă mijlocie, este implicat direct în creșterea și educarea copilului.

Cu spectacolul mi-am propus trei lucruri.

În primul rând, am vrut să ofer o altfel de imagine a tatălui. A unuia mai normal, mai uman, mai banal... Naiba știe ce-o fi „normal”, dar în capul meu e cam așa:

unul care se și bucură, e și bulversat, și frustrat, și fericit, și enervat. Și nu total habarnist.

În al doilea rând, am vrut să arăt ce zice unul dintre personajele din spectacol: „Și tații trec prin schimbări majore” (odată cu apariția unui copil în viața lor). În general, literatura de specialitate este dedicată aproape exclusiv schimbărilor prin care trec femeile după ce nasc. Asta e stabilit, studiat, băgat la catastif, integrat în viața de zi cu zi. (Apropo, mi-am dat seama acum, după ce am făcut cele două spectacole, că în „Habemus bebe”, tatăl era total absent. Era pomenit o singură dată. Puteam foarte bine să vorbim despre a fi părinte fără a menționa o singură dată tatăl. În schimb, în spectacolul despre tați nu s-a putut fără să vorbim și despre mame.)

Am zis să privim puțin lucrurile și din partea masculină. Am încercat să fac o documentare serioasă. Am căutat literatură *self-help* și studii pe această temă. N-am găsit decât vreo două-trei volume traduse, care conțineau un fel de sfaturi, scrise amuzant, în care rolul tatălui nu pare a fi luat prea în serios. Episodul din „Cocoșat pe schele” în care povestesc că am fost în librării să caut cărți despre paternitate pentru a mă documenta e real. Am găsit un singur studiu serios pe această temă. Nu mai era în librării pentru că fusese publicat mai demult de Editura Trei: „Tatăl” de Luigi Zoja. L-am mai găsit pe net. Am citat din acest studiu în spectacol. La fel am făcut cu o carte autobiografică, publicată de Corint, a unui jurnalist sportiv britanic: „Tată de nota zece” de Brian Viner.

În al treilea rând, spectacolul (și cartea asta) reprezintă așa... un mic îndemn spre implicare. Din

partea masculină. Era o memă pe Facebook: „O întreagă generație s-a zbatut pentru *women empowering*, dar am uitat să-i învățăm pe bărbați cum să colaboreze cu *empowered women*. (Scuze, nu găsesc un termen bun în română pentru „empowered“.) Rolul mamei este înregistrat adânc în fiecare dintre noi. Sunt și studii, există și partea aia bazată pe cunoaștere directă. În ceea ce privește rolul tatălui, lucrurile nu-s prea clare. Nimeni nu îi contestă rolul. Dar cât și cum, aici încă ține de păreri personale, de cultură, de obiceiuri. Cu spectacolul (și textele din acest volum) am vrut să prind și părțile alea frumoase, dar și chestiunile banale sau chiar neplăcute din viața de familie. E nevoie și de scutece schimbate, și de timp petrecut degeaba pe bancă în parc (când, de fapt, îți dorești să fii oriunde în altă parte), și de bani... Până la urmă, există și momente fericite și plictiseli, și nesiguranțe, și bucurii și certuri sau chiar divorțuri...

Mulțumesc Evei și Alexandrei, care au reușit să scoată din mine și ce e mai bun, și ce e mai nasol. Mulțumesc Elenei pentru că fără „Habemus bebe“, spectacolul despre mame, nu mi-ar fi trecut prin cap niciodată să fac și un spectacol despre tați. Mulțumesc echipei spectacolului „Cocoțat pe schele“: Virgil Aioanei, Nicu Rotaru, Ana Iulia Popov, Petre Fall și celor de la Centrul Replika. Mulțumesc tuturor celor care au acceptat să-mi povestească în privat despre experiența lor de tată. Și foarte multe mulțumiri autorilor care au acceptat să scrie aici. Eu le-am dat doar o temă și o limită de pagini. Felul în care a ales fiecare să abordeze acest subiect a fost opțiunea lui. Unii au dus propria poveste spre ficțiune, alții spre mărturie, alții spre eseu. Singura cerință a fost ca subiectul

să aibă un punct de plecare în propria experiență. Și toate cuprind lucrurile alea care se nasc odată cu copilul: fericirea, îngrijorarea, schimbarea, rutina, nesiguranța.

Aceasta nu este încă o carte despre cum să fii „un părinte perfect“.

Robert Bălan

Atât de patetic și de iubibil

Andrei Dósa

Andrei Dósa s-a născut în 1985, la Brașov. A absolvit cursurile masterului de Inovare Culturală din cadrul Facultății de Litere din Brașov. A publicat patru volume de poezie și un roman, *Ierbar*. A tradus mai multe cărți din engleză și maghiară. În prezent, este redactor al revistei *Poesis International*.

A fost un salt în necunoscut. Cred că oricât de mult ți-ai dori asta, tot e un salt în necunoscut. Dacă ai vreun proiect în curs, trebuie să-l termini, după aia cine știe cum vor arăta zilele și nopțile tale. Asta a fost cea mai mare temere a mea, că n-o să mai pot dormi noaptea din cauza lui. Și că va găsi el o cale să-mi spulbere egoul și aspirațiile.

De prima oară când l-am văzut, prin peretele de sticlă de la neonato, mi-am dat seama că el e. Chiar dacă în salon mai erau și alți prunci șifonați, parcă îmbătrâniți prematur din cauza efortului de a veni pe lume, copilul meu nu mi se părea absolut deloc boțit. Îi străluceau ochii și era plin de viață. Evident că biologia îmi juca feste. Mi-am dat seama de asta recent, uitându-mă la fotografiile de când era foarte mic. Până la aproape trei luni, a fost la fel de urâțel și de ciudat ca orice alt bebeluș.

În prima noapte acasă cu noi, la vreo jumătate de oră după ce am reușit să-l adormim, a scos niște plescăieli

stranii. M-am gândit imediat la faptul că ar trebui să revăd *Eraserhead*, ca să parcurg, alături de personajul principal, un fel de *worst-case scenario* și să mă imunizez. De altfel, i-am propus Iuliei înainte să nască să ne uităm la *Rosemary's baby*, tot pe același principiu, doar că ea n-a vrut. Nu-i plac filmele horror.

Privind în urmă, primele luni au fost floare la ureche. În afară de câteva insomnii provocate de colici, treziri bruște în toiul nopții din cauza vreunui coșmar, totul a decurs lin. Sunt mândru s-o spun: în primele trei luni, am reușit să-l adorm de câteva ori de unul singur, legându-l și cântându-i un cântec pentru copii, intitulat *A part alatt* (Lângă mal). Versurile descriu periplul grâului, transformarea acestuia în pâine. Totul făcut de animale: ciorile seceră grâul, puricii aruncă snopii în căruță, în moară lucrează trei pisici, vaca frământă aluatul etc. E cântecul lui preferat. Când nu eram acolo și nu puteam să-i cânt, Iulia îi puna piesa de pe YouTube. Când a mai crescut, a început să aprecieze și videoclipul și să scoată tot felul de chiote de încântare când îl vedea. În fine, acțiunea de liniștire a pruncului a trezit de la bun început în mine un amestec de duioșie și de neliniște. Senzația că urletele dilată timpul, creierul inundat de hormonii de stres, neliniștea la gândul absurd, dar perfect justificat pe moment, că s-ar putea să nu se calmeze niciodată. Apoi duioșie față de animăluțul care se înmoaie încet-încet în brațele tale, creierul inundat de oxitocină.

Aveam un play-list de cântece, nu foarte lung, toate în ungrește, pentru că țin cu tot dinadinsul să învețe

limba maghiară, nu din vreo aroganță naționalistă, ci pe principiul: cu cât știi mai multe limbi, cu atât mai bine. Nu zic, mi-ar fi rușine dacă acest demers al meu nu ar reuși. Probabil că nu mi-ar zice nimeni „Ți-ai trădat neamul și limba maternă”, dar m-aș simți prost, în orice caz. Consider că e de datoria mea să fac asta. Dar față de cine? Cum va arăta lumea peste douăzeci, treizeci de ani? Cine va mai vorbi limba lui Orbán atunci? Iar cei care o vorbesc vor fi iubiți sau detestați? Vreau ca fiul meu să vorbească cele mai îndrăgite limbi de pe planetă și, prin molipsire, să fie și el îndrăgît. Nu vreau limba unui politician care construiește garduri pentru a opri fluxul de imigranți. Vreau limba poezilor și a scriitorilor unguri.

Poate că nici nu ne dăm seama cât de conformiști suntem. Până să apară copilul, avem tot felul de idei progresiste, dar după aceea devenim mai realiști, ne spunem că n-ar fi rău să respectăm anumite tradiții. Să facem botezul, să-i tăiem moțul etc. Poetul creștin Dan Sociu m-a întrebat odată: „Cum vrei să-l educați? Să fie de stânga, vegan?” I-am răspuns că mai e până atunci, mai întâi să învețe să meargă. Dar încă din prima clipă de viață, de fapt chiar mai înainte de asta, am luat decizii pentru el. În luna a treia de sarcină i-am făcut dublu testul. Și a ieșit prost. Am decis să facem testul Panorama, care determină cu o precizie mult mai mare decât dublu testul, care e unul statistic, dacă fătul are anomalii cromozomiale. Iar cât am așteptat rezultatul, ne-am frământat și stresat îngrozitor. Eventualitatea unei vești sumbre ne-a umbrît vacanța în Barcelona. Oare o să fie sănătos? O să avem tăria să-l păstrăm, chiar dacă rezultatul va fi unul

prost? Evident că nu. Nu ne-a luat mai mult de câteva ore să ajungem la această concluzie comună. Rezultatele la testul Panorama vin în două săptămâni. Tot atâtea săptămâni de stres pentru Iulia. Iar la câteva luni după ce i-au dat dinții de lapte, ne-am trezit că are demineralizare, adică smalțul dinților se mănâncă de pe o zi pe alta. Am făcut *wikipedia effort* și am aflat că demineralizarea mugurilor dentari se produce din cauza unei carențe de minerale în primele luni de sarcină. Teoria mea e că, din cauza stresului din perioada celor două săptămâni de așteptare a rezultatelor testului Panorama, mineralele nu s-au absorbit cum trebuie. Și ce-am rezolvat cu genialele mele deducții cauzale? Faptul e consumat. Am intrat pe grupuri de mămici (mai mult Iulia, că eu intru doar să mă amuz de comentarii și de postări) ca să vedem ce se poate face. Ne-am oripilat la tot felul de povești de groază: dinți complet mâncați la trei ani, cavitatea unui dinte curățat cu un bețișor după fiecare masă. Din fericire, există soluții. Din păcate, majoritatea sunt controversate. Care este răul cel mai mic și cum putem fi siguri că, alegându-l, chiar am ales răul cel mai mic? Nu suntem medici. Iar medicii spun lucruri contradictorii. Unul spune să folosim pasta de dinți Nenedent (ce brand haios, ai zice că e un nene care s-a apucat să facă pastă de dinți), altul ne zice de nu știu ce altă marcă. Unul spune să folosim periuța de silicon, altul spune, auăleo, periuța de silicon nu curăță deloc, folosiți periuța normală.

La nici trei luni, țin minte exact, abia ne întorsese-răm de la Brașov, de la părinții mei, unde ne petrecuse-răm Crăciunul, a început să mă muște de deget. Îl dureau

gingiile, urma să-i apară primii dinți. Și, concomitent cu asta, a început să devină interesat de lucrurile de pe bibliotecă. Pixuri, cutii, baterii. Să le bage în gură și să le roadă, și să le scuipe, și să umple totul de salivă. Asta nu m-a deranjat neapărat, trebuiau doar luate măsuri suplimentare de igienă. Așa cum nu m-a deranjat nici creșterea progresivă a haosului din casă. M-am tot amuzat de acea memă în care un tată strânge cu lopata jucăriile copiilor sau de cea care redă senzația de a călca desculț pe o piesă de lego prin imaginea unui rechin țâșnind din apă cu fălcile căscate într-un rânjet fioros, sau de filmulețul dat pe *fast forward*, în care, în doar câteva ore, copilul (chiar dacă are doar în jur de, să zicem, șaptezeci de centimetri înălțime și vreo zece kilograme) reușește să ocupe tot patul, părinții ajungând să doarmă ghemuiți și chinuiți în câte un colț. M-am amuzat, dar pe măsură ce am trăit pe propria piele aceste lucruri, parcă nu m-am mai amuzat atât de tare. Ele au devenit realități pe care sunt nevoit să le accept. Și le accept cu grimasa masculului alfa care mai are un pic și răbufnește din cauză că teritoriul său nu numai că a fost călcat în repetate rânduri, ci și dat peste cap într-un mod cumplit, prin incursiuni punctate de chiote vesele și zâmbete dezarmante.

De la o vreme, nu mai dorm cu mama și copilul, fiindcă patul e prea mic pentru trei persoane. Uneori sunt atât de obosit, încât nu mai am putere să desfac și să umflu salteaua gonflabilă din living, dorm direct pe canapea. Alteori am parte de oboseala aia, de muncitor cinstit, reușesc să umflu salteaua și culmea, nu pot să adorm. Mă gândesc la părinții și la bunicii mei, la ce am moștenit

de la fiecare. Fluxul cognitiv mă poartă mai degrabă spre bolile lor cronice, la neajunsuri și diformități. La spatele strâmb al mamei, la atacul cerebral al bunicii. Cât a trăit bunicul? 83 de ani. Celălalt, 84. Vreau să trăiesc un *saeculum*. Cred că romanii au decis bine când au stabilit că un *saeculum* înseamnă 110 ani. Văd în fața ochilor duzina de pastile pe care bunicul meu le lua în fiecare dimineață la micul dejun. Cu câtă hotărâre le scotea din cutiile lor și le așeza ordonat pe masă. Și mă gândesc la ultimul an de viață al celui alt bunic. La lumina care în acel an i-a dispărut definitiv din ochi. Noaptea, când nu pot să adorm, sunt fucking extrem! În neputința mea de a adormi, mă agăț de ideea unei sănătăți perfecte. Simt bătaile obosite ale inimii. Simt că organul în sine are aderența unui pneu suprasolicitat. Oare cum ar fi mai bine pentru ea? Să las cafeaua și alcoolul, cred că asta. Și mă gândesc în mod concret la organe, la sistemul nervos și la cel circulator. O plasă mișcătoare de grafice și calcule acoperă corpul chinuit de nesomn.

N-am avut niciodată o memorie grozavă, nu am reținut citate: nici la școală, nici în calitate de poet. Vezi instituția moartă a recitatului din amintire pe la chermizele literare. Iar de când am copil, mi se pare că memoria mea e și mai proastă. Am citit undeva că atunci când într-o familie apare o viață nouă, adulții se găsesc într-o poziție abisală. O semirăsucire a bandei lui Moebius, iluzia că există două fețe: viața și moartea. Când, în realitate, există una singură: viața și viața de după moarte. O laie! De fapt, aberez ca să nu rămână doar frica pură și lipsa oricărei certitudini legate de moarte. Dacă cineva

ar putea să anuleze canalul monologului meu interior ar rămâne doar vocea trupului tânăr care speră să se păstreze încă douăzeci de ani într-o formă bună: Cruță-mă! Cruță-mă! Și poate vei fi și tu cruțat!

Alteori îmi provoc singur insomniile. Când îmi rămâne suficientă energie după o zi de muncă și de stat cu/mai mult pe lângă copil, ies în oraș. Dimineața de după, când sunt mahmur, în loc să mă înduioșez, aproape că mă stingherește prospețimea, caracterul întru totul crud al prezenței în lume a ființei ăștea care seamănă atât de mult cu mine. Ochii mari și luminoși, mișcărilor relativ controlate ale membrelor și capului. Din această relativitate transpare toată energia necontrolată a începutului de viață. Iar eu simt că-mi ard circuitele și nervii înainte de vreme, nu pot să mă bucur suficient de mult de el și de sunetele entuziasmante pe care le scoate, sunt un tip egoist. Mă duc să pun de-o cafea.

În zilele când lucrez, nu cred că stau mai mult de două-trei ore cu copilul. Singur stau cu el doar o oră-două pe săptămână. Îl mai scot uneori la plimbare, tot singur, dar nu se prea pune, pentru că stă în marsupiul Manduca, nu solicită atât de multă atenție, de cele mai multe ori adoarme. S-a întâmplat doar de câteva ori să trebuiască să stau cu el mai mult de trei ore. Ultima jumătate de oră s-a dovedit întotdeauna critică, mă așteptam ca din minut în minut să aibă o criză de plâns căreia să nu-i pot pune capăt sub nicio formă. Cred că se eliberează la fel de mult hormon de stres ca atunci când urci pe un munte mai mic, iar pe traseu întâlnești râpe, grohotișuri,

povârnișuri, păduri întunecate. Dar întâlnești și pajiști, creste cu belvedere. Poate că e greu nu numai din cauză că nu fac asta în mod regulat, dar și pentru că suges la sân. Sunt zile în care se vede cu ochiul liber că Iulia abia mai are energie, e la capătul răbdărilor, mai are un pic și începe să-și smulgă părul, dar îmi vine greu pur și simplu să-i iau de pe cap copilul. Plus că, uneori, oricât de mult aș încerca să-i distrag atenția, oricât de mult joc actoricesc și inventivitate aș arăta, după cel mult cinci minute începe să scâncească și se întoarce la maică-sa. Cred că dacă mi-aș dori cu adevărat, aș găsi eu soluții.

În zilele în care lucrez, am ajuns să mă ascund de el. Imediat ce luăm micul dejun și aerisim camera, mă instalez cu gândul să mă apuc de muncă. După cinci minute, vine, bate cu palmele în ușă și strigă *Oo! Oo!* până când cineva îi deschide. Își întinde brațele spre mine sau îmi aduce vreun obiect pe care are de gând să mi-l dea, ca apoi să-mi ceară să-l iau în brațe și să-l las la laptop. Până să mă dezmeticesc, începe să dea cu pumnul în taste și în touchpad. Eu zic că touchpadul și-a pierdut cam 20% din sensibilitate, clic stânga se execută destul de dificil, Iuliei nu i se pare că-i așa. Odată, stăteam în pat și lucram și, tot așa, a venit. I-am explicat de câteva ori că nu e voie, i-am dat mâna la o parte. S-a ridicat în două picioare și lovea deja tastele cu ambele mâini. L-am împins un pic, asta e. Mi-a părut rău după aceea. E un țipar cu voltajul aproape benign, care însă prin expunere repetată poate irita destul de rău. Dar, oricâte metafore aș fabrica pentru a mă justifica, e doar un efort meschin. Violența e stupidă. Nu mai e nimic de adăugat la asta.